Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ṿinṭer

Brenner, Yôsēf Ḥayyîm
ברנר, יוסף חיים

Ṿarshe, 1936

בי.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8203

Visual Library

יב.

די פּאַקטן פון מיין לעבן גייען דורך פאַרביי מיר. דאס רוב זענען עס פארשיידענע קליינע און קליינלעכע פרטים, וועלכע זענען זיך סותר און ווידערשפרעכן איינע די אנדערע, זיי האָבן נאר. דאס געמיינזאַמע צווישן זיך — וואס זיי באַווייזן, אז כ׳בין נישט קיין העלד...

אַ סך געטער האָב איך געהאט, אָבער כ׳האָב וועגן אלע מער נאָכגעקלערט, איידער איך האָב געדינט צו זיי. צו קיין איינעם פון זיי האב איך זיך נישט איבערגעגעבן מיט מיין גאַנצן כוח, אָן אַ ספקן, אָן אַ ווערימל אין הארצן...

ס׳איז געווען אַ תקופה אין מיין לעבן, אין וועלכער כ׳האב זיך געפילט ווי אַ קליינער, וואס איז אויסגעוואקסן. דער גרויסער, וואס אין מיר, וועלכער האָט זיך שוין געהאט אנטוויקלט אין אַ גרעסערער מאס, וועלכער האט שוין געהאט פארשידענע פאָדערונגען, האָט געשטרעבט אַנטיילצונעמען אין געזעלשאפטלעכער ארבעט, און דער קליינער, זיין שונא און באקעמפער, האט זיך אנטקעגנגעשטעלט און האט אים אָפּגעהאקט די פליגלען: וואוהין שטרעבסטו — דו, וואס דארפסט נאר זיצן אויף דער באנק פון אַ קליינעם שילער!..

אַז איך בין נישט קיין העלד —

כאַ־כאַ־כאַ! אין דער מינוט האב איך ארונטערגעטויכט אין די טיפענישן פון מיין הארצן, כ׳האב דארטן גענישטערט געגריבלט און אַט וואס איך האב ארויסגעבראכט: אויך אינם טאן פון „איך בין נישט קיין העלד” איז פאראן אַ מין אויס־

פיינען זיך און שטאלצירן: זעט נאר, מיינע חשובע הערן, איך בין נישט קיין העלד!

יאָ, איך בין אַ גריבלער און נאָרע זיך אין מיין מיסט. איך לאז נישט דורך קיין פארביילויפנדיק געפיל, קיין מינדסטע מחשבה׳לע, אָן אַ דורכדרינגענדיקן אנאליז, אן אנאליז אַויף דורך און דורך, איין קליינער געדאנק שלעפט מיט מיט זיך אַ שלל פון געדאנקען, איינער אויפן אנדערן...

זי איז אן אכזריות׳דיקע מיין גריבלעריי, ווען אַ פראָקוראר וואלט צוגעזען מיין ווארפן זיך אויף דער קנאפּע און מיינע קרעכצן, וואלט ער זיכער מיך פארמשפט צום טויט, אויפווייזנדיק, אז ס׳איז קלאר ווי דער טאג, אז איך בין באגאנגען א מאָרד, אדער אז איך האב אינטערגעצינדן אַ שרפה אין אַ רואיק דאָרף, — בעת ביי מיר א״ז נישט „גוט״ און נישט „שלעכט״, און איך קרעכץ, איך פייניק מיך ווי אַ מערדער פון גרויס לאנגווייליקייט, פון מורא פאר יסורים און — פון גרויס נארישקייט...

אָט, למשל, מיין פריינטשאפט-געפיל צו חיימאוויטשן — אין פלוג, וואס האט דא צו טאן גריבלעריי? און פונדעסט-וועגן האב איך זיך וויפיל מאל געגריבלט דערין, כ׳האב אַנאַ-ליזירט מיינע קלענסטע, מיינע לופטיקסטע פילונגען — און איך האב געפונען „פגימות״...

און מיין צוציאונג-געפיל צו יענעם מיידעל... ניין, ניין! וואָס פאר אַ ליבע! פארוואס באנוצט מען זיך בכלל מיט דעמדאזיקן דערהויבענעם און טייערן ווארט פאר דעם געפיל, וואָס אַ מאַנסביל פילט צו עפּעס אַ מיידל, ווען אפילו דאס דאזיקע צוציאונג-געפיל זאָל זיין שטארק קאמפליצירט, און נישט בלויז הוילע און פארקנעכטנדיקע תאוה? טאַ בכן... אָבער ניין... איך קער זיך אום צו חיימאָוויטשן.

חיימאָאוויטש! עטלעכע הונדערט מייל שיידן אונז איצט אָפּ איינעם פון אנדערן, אָבער ער שטייט נאך פאר מיינע אויגן. דערדאָזיקער קליינגעוויקסיקער און דאר-פנימדיקער יונגערמאן, מיט די קליינע, גיכע, שווארצע אויגן, וועלכע

פארמאגן עפעס אַ בייזן אויסדרוק און וואס פונדעסטוועגן קוקט פון זיי ארויס אויך א תמימות, א משונה׳דיקע און אייגנ- ארטיקע תמימות, נישט קיין נארישלעכע — און אפשר יאָ. איך זע אין איצטיקער מינוט זיין פנים. איך הער דעם קול פון זיינע רייד, וועלכע איבערציייגן אין עפעס — ער איבערצייגט דאָך תמיד אין עפעס אמתן — און איך זע אויך זיינע לעב- האפטע און שטארק נערווצאישע הענט-באוועגונגען. יאָ — זיינע נערוון זענען ת מ י ד געווען אויפגערעגט. יעדע קליינע זאך, יעדער מינדערווערטיקער פאקט פלעגן ביי אים ארויסרופען אַ מיטגעפיל-פרייד אָדער אַ אָנפאל-צארן. זיין התפעלות איז געווען ווי פון אַ קינד. ווי אַ טייל פון חיימאָוויטשן וועבט זיך אויך ביי מיר אין פּידזשאק, זיין רעקל, וואס ער האט געקויפט צוליפן קליידער-מארק מיט דער רויטער, רוסישער בלוזע פון אונטן.

און איך שילדער אים און וויל אים כאראקטעריזירן, שרייב איך אים צו, טראָץ מיין גאנצער פארזיכטיקייט, אַ סך שטריכן פון מיין כאראקטער, ווייל פון איין זייט זענען מיר ביידע גלייך ביי דיר אדער אנדער זאך, און פון דער צווייטער זייט, בין איך זייער סוביעקטיוו: מיר דאכט זיך, אז ס׳איז אוממעגלעך, אנדערע זאלן נישט פילן מיינע געפילן און זאָלן נישט דענקען אין אזא פאָרם, ווי איך טו עס, און די- דאזיקע אייגנשאפט מיינע פארשאפט מיר אפט אומאָנגענ- מלעכקייט אין א היפשער מאס. איך געדענק די שעהן, ווען איך האָב געמוזט וואוינען ביי אים אין דירה. ער פלעגט א סך רעדן מיט גרייס פארגעניגן. ווייל די לעבנס-פרייד, וואס ליגט ביי אים אין דער נאטור, מאכט אים ליב דאס שמועסן און זייער געזעלשאפט. אָבער מיר, וואָס די מעגלעכקייט זיך צו פאריינזאמען, נישט צו קוקן אויף מענטשן, האט זיך ביי מיר אין יענע אָוונטן גערעכנט פאר א גרויס גליק, וואס האט צו זיך קיין גלייכן נישט. — מיר האט זיך אױסגעדוכט, אז מיין געזעלשאפט איז אַ גרויסע לאסט פאר חיימאָוויטשן און אז מייז זיין ביי אָים אין צימער רעגט אים אויף.

זיין דערציאונג איז געווען די דערציא:נג פון די שטא־
טישע „באלעבאטישע“ קינדער ביז זיינע יוגנט־יארן האט ער
געלערנט אין חדרים, און גראד אין חדרים פון אויסגעצייכנטע
מלמדים, מאָדערנע, כמעט לערערס, ווארום זיין פאטער איז
נאך אין יענער צייט געווען אַ פארמעגלעכער מענטש און ער
פלעגט צאלן די מלמדים אַ היפשן פרייז. די העברעאישע
שפראך און דער גייסט פון יהדות זענען חיימאוויעשן אינגאנצן
פרעמד. „איך בין דאָך אַ גוי גמור, בין איך“ — דאס איז
געווען אַ שטענדיק ווערטל ביי אים. פון דרייצן־פערצן יאָר אָן
האבן אים פריוואטע לערער געלערנט יענע לימודים, וואס
קולטור־מענטשן קענען זיי און האלטן זיי פאר נויטווענדיקע
אין אונזער צייט. זיינע עלטערן, וועלכע זענען דאמאלס געווען
יורדים, האָבן זייער גאנצע האפנונג געלייגט אויף אים: ער
וועט באקומען מאַטורא, ער וועט אַריין אין אוניווערזיטעט,
ער וועט ענדיקן — און וועט פארדינען געלט. אָדער אַרימעלייט
האבן קיין מזל נישט: חיימאָוויטש עקזאמענירט זיך אויף אלע
גימנאזיע־לימודים, איין מאל און נאך אַ מאל — און האלט נישט
אויס. צוליב זיין רוסישן סטיל, האט ער באקומען אַ צוויי,
און חיימאָוויטש, וועלכער האפט צו פארנעמען ווען־עס־איז אַן
ארט אין דער פראָגרעסיווער רוסישער ליטעראטור אַלס פובּ־
ליציסט, פלעגט זיך טרייסטן מיטן פאַקט, וואס אויך ביעלינס־
קיס און פיסארעווס סטיל איז בשעתו נישט געווען געפעלן
זייערע לערערס. ווי סזאל נישט זיין, כאטש חיימאוויטש
פלעגט איבערצייגן, אַז ער „באזינגט נישט און באוויינט נישט
זיינע פארלוירענע האפענונגען“, האט זיך זיין דערשלאגנקייט
שטארק געלאזט שפירן. ער פלעגט דאך וואך זיין גאנצע נעכט,
ער פלעגט זיך גארנישט פארגינען, ער איז פארוואנדלט געווארן
אין אַ „לאטיינישן בוכשטאַב“ — און זיין גאנצע מי איז
פארפאלן. אדער פרובן זיינע כוחות אַ פריש מאָל, ווי ס'האבן
פארלאנגט די עלטערן, האט ער נישט געוואלט — און דעריבער
האָט ער אוועקגעווארפן די „קלאַסישע חכמה“. די עלטערן
האָבן אין הארצן געהאט פאַריבל אויף אים, אָבער טאן האָבן

זיי גארנישט געקענט. ער פלעגט זיי אוועקגעבן אַ העלפט פון זיין פאַרדינסט. און די דאזיקע שטיצע זיינע האָט ער געהאַל־טן פאר זיין איינציקע „שוואַכקייט״, פאר דער איינציקער זאך, וואס ער האָט נישט געדארפט טאָן: ווען זיין פאטער וואלט זיך נישט פארלאָזן אויף אים, קען זיין אז ער וואָלט זיך געזוכט אַרבעט.

חיימאָוויטשעס פאטער איז איינער פון די יידן, וואָס „זיפצען און טוען גארנישט״, אַ מין בעשעפעניש, וואס איז אפט פאַראן צווישן דעם יודישן „מיטלשטאנד״. ער איז אַ מענטש מיט טיף־איינגעגראבענע אויגן, מיט אַ דאר און קליין פנים, אַ באָרד פאנאנדערגעטיילט אויף דער העלפט פון אָפטן גלעטן, און אין האנט האלט ער א גראבן שטעקן. מיט דעמ־דאזיקן שטעקן דרייט ער זיך ארום גאנצע טעג צווישן מענטשן און צו זיינע מעשות און פזמונות איז גאר קיין שיעור און קיין ברעג נישטאָ. אומענדלעך זענען די שילדע־רונגען פון זיין פארגאנגענהייט, אָט די תקופה פון זיין גרויס־קייט, ווען זיין שטוב איז פול געווען מיט כל־טוב, און ער איז געווען אָנגעזען ביי אלעמען אין די אויגן, כמעט אַ זעלסט־הערשער, אינדעראמתן איז היימאָוויטשעס פאָטער אויך פריער נישט געווען מער ווי אַ יונגערמאן אַ באַאמטער אין עפעס אַ געשעפט, וואס באקומט פענסיע פופציק רובל אַ חודש, און איז געוואוינט אויסצופירן מיט אַ שטאָלצער אונטערטעניקייט דאס, וואס די העכערע פון אים הייסן טאן און אויפצוציטערן אינגאנצן, ווען עמיצער פון די קלענערע אָנגעשטעלטע פאָלגט אים נישט. אָבער ווי ס׳זאָל נישט זיין — ווען ער האט פאַר־עטלעכע יאָר פארלוירן דעם דאזיקן פאסטן, האט ער צוזאמען מיט אים אויך פערלוירן זיין וועג אין לעבן. ער איז אראָפּ, פארבטלט בעוארן, ר׳האט זיך אָפגעלאזן, אָנגכהויבן פילאזאָ־פירן, געווארן אַ אָנהענגער פון השכלה, אן אנטיילנעמער אין ציוניסטישע פארזאמלונגען און אַ רכילות־טרייבער סיי אויף דער השכלה, סיי אויפן ציוניזם — ווען ער האט עס געפונען פאר ריכטיק. און דערדאזיקער „פאר היכטיק״ וואס קומט

זייער אפט, איז נישט בלויז צוליב מאטעריעלן נוצן, נאר אזוי זיך... עפעס אַ שגעון איז אין אים אריין די לעצטע יארן זיינע. פון דעמדאזיקן „שגעון" ליידן שטארק זיינע שטוביקע, וועלכע זענען אין אַ גרויסער צאל, באזונדערס די טעכטער, די „כלות, וואס זענען שווערלעך אויף אַ שידוך", וועלכע באמיען זיך צו פארדעקן פון לייטנס אויגן זייער אָרימקייט דורך אַן אריסטאקראטישער, באלעבאטישער פירונג, וועלכע פארבארגען מיטן ווייסן טישטוך, וואס אויפן טיש, דאס פעלן פון ברויט. עפעס אַ לופט דורכגעזאפט מיט טרערן שוועבט אין דערדאזיקער „אריסטאקראַטישער נעסט". „דער משוגענער טאטע" קומט שטענדיק אריין אין שטוב מיט אַ מין אויס־געצויגענעם און משונה׳דיקן קרעכץ פון אַ חולה מסוכן. ווער ווייס, אפשר וויל ער דערמיט בארעכטיקן זיין שולד, זיין ליידיק-גיין. אדער זיין הויזגעזינד האט אים נאך מער פיינט צוליב דעם. זיי האבן אים פיינט, ווייל ק י י ן זאך געפעלט אים נישט, ק י י ן עסן שמעקט אים נישט, און ער בייזערט זיך און שילט, און שליידערט אלץ פון די הענט, מאכט אַן געשרייען, זידלערייען, אַ חורבן, געוויינען...

— דו, פייערמאן, קענסט נאך נישט דאס לעבן! — פלעגט חיימאָוויטש, דער זון אויסגיסן פאר מיר זיין הארץ נאך אזעלכע מיני סצענעס — דו קענסט נישט ווי ס׳געהער צו זיין די גאנצע אכזריותדיקע אומנאָרמאלקייט, וואס איז אין דער בורזשואַזער אָרדנונג און אין איר גייסט, פארשטייסט? אינם גייסט פון בורזשואזן לעבן. קוק זיך נאר צו: מיין פאָטער לייגט מען פאַר אַ באצאָלטן פאָסטן אין דער חברה „לינת הצדק" — און ער וויל נישט אָננעמען. פארשטייסט? איצט איז זיין לאַגע אַ בעסערע! דו קענסט זיך, אלזאָ, פאָרשטעלן די סצענע, וואס איז געווען ביי אונז אין שטוב נאך דער מעשה. מיין עלטערע שוועסטער האט געחלשט צוטלעצט... אָט טאקי דידאָזיקע שוועסטער מיינע... תמיד שרייט זי, אז זי וואָלט בעסער גע־וואָלט אנטלויפן אין עק וועלט, איינגעשלונגען ווערן אין די ערד, איידער צו זיצן אין אַזא שטוב, און אז דער שדכן

האט איר פאָרגעלייגט יצחק דעם שוסטער, — האט איר פּעס גאר קיין ברעג נישט געהאט. דער ערלעכער ארבעטער האט גע·וואגט זי צו באדעקן מיט שאנד, שיקן מאכן איר א פאָרשלאג! ניין, דו קוק זיך נאר צו: עפעס אַ נישטיקער „קאָמיס", אַ אָנ·געשטעלטער אין אַ קראָם, אויב ער וועט אויסשפּרייטן זיינע פליגלען אויף איר, וועט זי עס האלטן פאר אַ גרויס גליק, און אַ שוסטער—נישט. אַמיאוסע ארבעט... עי, יידן!

און ווען זיין פארביטערונג פלעגט ארויסגיין פון איר פּריוואטן קרייז און זי פלעגט ביי אונז ווערן אָן אלגעמיינע טעמע פון אַ שמועס, פלעג איך ארויסלאזן דעם קאָפּ און בא·מערקן שטילערהייט:

— און מיר, חיימאָוויטש?

— וואס מיר?

— מיר — און מיר זענען דען בעסער פון זיי? מיר שרייען: ארבעט! — און וואס איז אונזער שטרעבונג אינדער·אמתן? מיר ארבעטן דען? מיר לעבן דען נישט קיין ליידיק·גייעריש לעבן, גרייט צו זיין אַ טעלערלעקער און צו באדינען די געלט·זעק?

אין יענער צייט, אין דער ערשטער צייט פון מיין בא·קאנטשאפט מיט חיימאָוויטשן, איז ט אָ ל ס ט אָ י געווען דער נביא פונם מענטש אין מיר. זיינע פשוטע, לאָגישע, פילנדיקע רייד, וועלכע קומען פון טיפן הארצן, זיינע באגייסטערטע אָנ·פאלן אויף דער פארדארבונג פון דער ציוויליזאציע, אויף דער בעל·גאוהדיקער וויסנשאפט, אויף דער פאלשער קונסט, אויף דער פארפוילטקייט פונם געלט·לעבן, — דאס אלץ האט האט אויף מיר געמאכט זייער אַ שטארקן איינדרוק. איך בין דאַמאָלס געווען א יינגל, ארויסגעטאָן פון דער וועלט, אַ זוכער פונ'ם אמת; באקאנטע האָב איך געהאט אין אַ קליינע צאָל, צופעליקע באקאנטע; קיין שטענדיקע געזעלשאפט האב איך נישט געקענט האָבן, ווייל איך פלעג מיך מיט אַ פיזון פאריינ·זאמען, איך בין געווען שווער צו באקאנטשאפטן, אַ שעמעוו·דיקער ביזן עקסטרעם, אַ שעמעוודיקער צוליב אַ סך אייגנ·

ליבע און גייסטיקער קליינלעכקייט צוזאמענגענומען. אָבער גלייכצייטיק בין איך דאָך אליין געווען אַ קליינע וועלט״, אַ באזונדערע וועלט, — און אין דערדאָזיקער וועלט האט געהערשט דער רוסישער שרייבער, וועלכער „האט געטויכט אין גרויסע וואסערן און פערל ארויפגעבראכט״. איך האב געזען די קראנקע, פארעקשנטע, שלעכטע, אומגליקלעכע איירָאפּע, ווי זי דעגענערירט אין אירע זינד... און אָט האט זיך אנטפלעקט אַ נביא פאר די פעלקער, וואס לערנט וויאזוי צו לעבן, וואס לערנט, אז די „געזעלשאפט״ איז נישט מער ווי אַ בונד פון איינצלנע מענטשן, און אויב יעדער איינצלנער מענטש וועט זיך באמיען צו מאכן געוועלטיקן ביי זיך דעם יצר-טוב אויפן יצר־הרע, זיך פולשטענדיק צו פארפולקאָמענען, צו נעמען ווייניק און געבן אַ סך, ליב צו האָבן אלע מענטשן מער, ווי זיך אליין, — דאן וועט דאָך די גאנצע „געזעלשאפט״ זיין אַ גליקלעכע און אַ גערעכטע און דאן וועט דאָך נעמען אַ סוף צו אלע פארשאָלטענע פראגן. ביי מיר, וואס איך פלעג זיך תמיד גריבלען אין די אינערלעכקייטן פון מיין נשמה, וואס איך האב נישט געקענט די מיליאָנענקעפּיקע חיה־מאסע, די שרעקלעכע און דערדריקנדיקע, וואס איך האב געזען אלע מענטשן אין דער וועלט אין מיין פאָרם און געשטאלט, און ס׳האט זיך מיר אויסגעדוכט, אז אלע בלאָנדזשען צוליב עמיצנס אַ שולד, — איך, וואס איך האָב זיך נאך נישט צוזאמענגעשטויסן מיט די אלע פאקטן, וועלכע שרייען: „ס׳איז א פעלער נישט צום פאריכטן״, וואס איך האב זיך איינגעוואוינט צו האלטן פאר אַ באשולדיקער פון דער וועלט און פאר אַ פארטיידיקער פון דער וועלט, — ביי מיר האט זיך די־דאָזיקע תורה אָנגענומען גאָר שטארק. אמת, די פראגע „און דערנאָך ?״ איז געבליבן אומפארענטפערט, טראָץ דער גאנצער פרייד ; אָבער די גרויזאמקייט פון דער פראגע ע זי ווירט בלויז אין דער אָרדנונג, אין וועלכער מיר לעבן ; ווארום טאקי, אויב „גאָטס קעניגרייך״ וועט זיין די הערשער אויף דער ערד, וועט דאָך די עקזיסטענץ יעדנפאלס זיין גוט. דאס

אָריגינעלע שלעכטס איז מיר נאך, ווי געזאָגט, געווען פרעמד. דעריבער האט זיך נאך דאַן נישט דערוועקט ביי מיר אזא געדאנק: וויבאלד די מענטשן „ווילן אויס" פון אייביק אָן צו לעבן אזוי און נישט אנדערש, צו יאָגן זיך נאך נישטטיקייט, צו פארקויפן די אייגענע ברידער פאר אַ גאָלדן קיטל, ארויסצוווארפן אלע שווערע ארבעטן אויף אנדערע, צו הערשן איינער אויפן אנדערן און צו פארשאפן אומעטום און שטענדיק באדינגונגען פאר יסורים; ווי באלד פון אייביק אָן פירט מען די בעסטע אויפן עשאפאָט, מען פארשטיינט די הייליקסטע מיט שטיינער, מ׳לאכט אָפּ פון די ריינע, און דאס פארשייטע געלעכטער, דאס „טריאומפירנדיקע" געלעכטער פון די בלינדע, וואס זינקען הילכט אינדערלופטן, — הייסט עס דאָך, אז די עקזיסטענץ בכלל איז זייער אן אכזריותדיקע זאך, אַ גראָבע, חיהשע זאך, און די וואס אנערקענען די אכזריותדיקייט און די חיהשקייט פון דער עקזיסטענץ, זענען זיי עס די ק־אנקע, די בעל־מום׳ס, וואס ס׳האט פאר זיי גאָר קיין זין נישט צו לעבן, נישט בלויז ווען זיי איז באשערט אומצושליידערן זיך אין כף־הקלע, נאר אפילו ווען ס׳האט זיי אפגעגליקט אנטייל־צונעמען אינם בלוטיקן מאָלצייט. יאָ, דאמאָלס האב איך עס נישט פארשטאנען. ס׳איז נאך דאמאָלס נישט געווען אראָפּגענומען די מאסקע פון דער וועלט... דער עיקר פונם „שלעכטס" איז דאן געווען, אין מיינע אויגן, דאס, וואס איך עס ברויט מיט ציבעלע יעדן טאָג, און וואס מיין ארבעט פאר די מענטשן איז בלויז דאס לערנען העברעאיש — אַ צווייפלהאפטע ארבעט — און דעריבער האב איך געפרובט זיך ארומצודרייען צווישן די בעל־מלאָכה׳ס אין שטאָט, צווישן די סטאָליערס, שניידערס, שוסטערס, מיטן געפיל פו אַ מענטש, וואס האט באשלאָסן צו ענדערן זיין גאנצן לעבנסשטייגער, און בעטן זיי, זיי זאָלן מיך צונעמען צו דער ארבעט אלס א לעריינגל. ס׳איז זעלבסט־פארשטענדלעך, אז איך האָב בלויז דערוועקט ביי די בעל־מלאָכה׳ס שטוינונג, פארדאכט און שפּאָט... יאָ, ביי וואס האלט איך? וואוּהין בין איך פארקראָכן? זע גאָר, כמעט נישט־

ווילנדיק, האָב איך פֿארלוירן דעם וועג און איך האָב פֿאר-
צייכנט אַ זייטיקן פֿאקט, וועלכן מ׳האט געקענט דורכלאָזן, ווי
אַ סך פֿון זיינסגלייכן, און באַזונדערס ווען איצט, בעת איך
בין ווייט פֿון בוקן זיך פֿאר דער „ארבעט און אירע פּרע-
דיקער", קען איך נישט באַלייכטן — דעמדאָזיקן עפּיזאָד אל-
זייטיק. איצט דאכט זיך מיר, אז ס׳איז געווען אין דעם אַ סך
יינגלשקייט און באַרימערישקייט, נאָר מן-הסתם זענען געווען
דערין אויך „אנדערע עלעמענטן". אַ קיצור, איך קער זיך
אום צו מיין צוגעבונדנקייט צו טאָלסטאָיען און צו מיינע
דיסקוסיעס מיט חיימאָוויטשן. דער לעצטער פֿלעגט זיין מיין
קעגנער אין דער הינזיכט. ער האט געהאלטן פֿון דער השכּלה
און פֿון דער וויסנשאפֿט, ער האט אויפֿגעוויזן זייער נוצן, ער
האָט געגלויבט אין פּראָגרעס, וואס וועט קומען, ער האט גע-
שריגן, אז טאָלסטאָי איז נישט מער ווי „אַ גראף אַ בעל-תשובה",
אַ גראף אויך אין זיין נייער שיטה, אז טאָלסטאָיס פֿירונג איז
נישט אין הסכּם מיט זיינע טעאָריעס, אז ער האט ליב די
סענסאציע, אז ער עצהט זיינע חברים-גראַפֿן, זיי זאָלן ווערן
שוסטערס, אָבער וואס זאָלן טאָן, לויט זיין מיינונג, די שוס-
טערס, וואס האָבן קיין ברויט נישט? וויאַזוי וועט זייער
לאגע אויסגעבעסערט ווערן דורכדעם? חיימאָוויטש איז שפּעטער
אַליין געוואָרן אן ארבעטער אין אַ פֿאבריק, אָבער געבראכט
דערצו האט נישט טאָלסטאָיס לערע.

ביזאַהער אַ ביסל, וואס איז שייך מיין אלגעמיינער
וועלט. דאָ פֿלעגט מיין קעגנער דיסקוטירן, ברענגען באַווייזן,
ציטירן רוסישע און דייטשישע זשורנאלן, אויסרופֿן: מאַרקס
זאָגט אין זיין בוך... ענגעלס קומט צום אויספֿיר אין זיין אר-
טיקל... בעבעל האט אויפֿגעוויזן אין זיין רעדע... אָבער גאָר
אנדערש איז געווען דעמדאָזיקן חבר מיינעם באַציאונג צו די
אינטערעסן פֿון מיין יידישער וועלט, די וועלט, וועלכע איז
געווען בלויז מיינע און וועלכע חיימאָוויטש האט קיין
אנטייל נישט גענומען: צו מיינע טראַכטונגען וועגן „די קינ-
דער, וואס זענען פֿארטריבן געוואָרן פֿון זייער פֿאָטערס טיש",

וועגן דער גרויסער און אויסטערלישער היסטאָרישער טראָ·
געדיע פון אַן אַלט פאָלק, וואס גיסט בײ צוויי טויזנט יאָר,
ברענט און ווערט נישט פאַרבראַנט; וועגן דעם קאַמף פון
זײַנע אידעאַלן און זײַן אויפפאַסן די וועלט, דעם מענטש און
דאס לעבן — מיט פרעמדע וועלט·אַנשויאונגען; וועגן זײַנע
אויסגעצייכנטע זין, וועלכע פוילן אין די קעלערס אָדער וועל·
כע פאַרלאָזן אים, גייען צוועק אין אַנדערע וועלטן און זײַן
אָנדענק ווערט פון זייער האַרץ פאַרגעסן; וועגן דער פאַר·
אַכטונג און אָרימקייט, וואס די גאַנצע וועלט טיילט צו דעם·
דאָזיקן איינגעבויגענעם גאון; וועגן זײַן דערוואַכן צו אויפ·
לעבונג און דער מעגלעכקייט פון זײַן אויסלייזונג און די
אויסלייזונג פון זײַן גייסט; וועגן זײַן ליטעראַטור און זײַן
געדאַנק, וועלכע ווערן צעבראָקלט און צאַפּלען זיך... פאַרשטייט
זיך, אַז צו קיין רעאַלן, פּראַקטישן געדאַנק, דאס הייסט: צום
ציוניזם אין גלייכן און אָנגענומענעם זין פון וואָרט, האָבן מיך
די דאָזיקע לייכטע טראַכטונגען מײַנע נישט געקענט דערפירן.
דער אַנטייל, וועלכן איך האָב גענומען אין דער ציוניסטישער
אַרבעט, איז דאַן געווען אַ באַגרעניצטער און אַ מאָדנער סײַ
צוליב דעם, וואס מיר פעלן די אייגנשאַפטן פון אַ געזעלשאַפט·
לעכן טוער, — אַ רעזולטאַט פון מײַן נטיה צו איינזאַמקייט, צו
באַאָבאַכטונג און אַנאַליזירונג, — און סײַ צוליב דעם, — וואס
ס'איז אייגנטלעך דאס זעלבע — וואס מײַנע מיינונגען וועגן יידן
און יידישקייט זענען געווען צו סקעפּטיש. אַמאָל פלעגט בײַ
מיר גובר זײַן דער גייסט פון „אַלגעמיינקייט", פון כלומרשטער
דערהויבונג איבער די אינטערעסן פון די פעלקער, שפּראַכן
און לענדער, און דאַן פלעג איך זען נישט מער, ווי דראַמעס
פון כתם·מענטשן און נישט פון גלידער פון איין נאַציע, וועלכע
געפינט זיך אין אַ געוויסער לאַגע. „נאַציאָנאַלע אויפלעבונג...
יידישע שאַפונג... אַ ליטעראַטור אויף העברעאיש... אידעאַלן
פון יידנטום... נאַציאָנאַלע דערקענטעניש... אַנטוויקלונג אין
פאָלקסגייסט"... — דאס אַלץ פלעגט פון מיר אַרויספליען בײַ
אַ געוויסן גייסטיקן צושטאַנד און ס'פלעגט דערפון ווערן עפּעס

אָן אומפאַרשטענדלעכער סוד. וואָס באַגראָב איך מיך אין ווערטער? וואָס איז די גרויסקייט, וואָס איך זע אין מיין פאָלק? צי דאַרף איך טאַקי באמת זאָרגן פאַר דער אויפהאַלטונג פון דער נאַציאָנאַלער געשטאַלט? עס רירט מיך דען באמת אָן די אויפהאַלטונג פון דער פאַרגעסענער שפּראַך? אנהענגער פון טאָלסטאָיען זאָרגן דען פאַר אַזעלכע זאַכן? דער עיקר איז דאָך די אינדיווידועלע פאַרפולקאָמענונג און דאָס איבעריקע — דאָס זענען דאָך בלויז סאָפיזמען, ווערטערשפּילן! די טראַגעדיע פון יידן — דאָס איז בלויז די טראַגעדיע פונם שוואַכן אין אַ וועלט, וועלכע פירט זיך נישט־יושרדיק און אומגערעכטיק. ס׳איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז דידאָזיקע „קלאָרקייט״ פלעגט זיך נישט ציען זייער לאַנג, און איך פלעג זיך צוריק אומקערן צו מיינע פריערדיקע מיינונגען. ווי ס׳זאָל נישט זיין, דידאָזיקע זאַכן האָבן מיר פאַרשאַפט יסורים און גייסטיקע ליידן. נישט אַזוי איז געווען מיט חיימאָוויטשן. ער איז טאַקי תמיד גרייט געווען צו דיסקוטירן וועגן נאַציאָנאַליזם און קאָסמאָפּאָליטיזם, אָבער דאָס איז אַלץ געווען בלויז טעאָרעטיש און נאָר בנוגע אַנדערע פעלקער; אָבער צו דיסקוטירן מיט זיינע חברים וועגן ענינים פון יידנטום און וועגן ציוניזם האָט ער געהאַלטן לגמרי פאַר איבעריק: דאָס זענען אַלץ זאַכן, וואָס ס׳איז געווען מיט איין בליק דערזען זייער גאַנצע נישטיקייט, זאַכן, וועלכע זענען שוין אָפּגעפערטיקט געוואָרן בעת די לאַנגע „דעבאַטן״, וועלכע זענען פאָרגעקומען אויף דער גרויסער דיסקוסיע־פאַרזאַמלונג צווישן די ציוניסטן און זייערע קינדער. דאָס וואָס דורכן ציוניזם ווערט מען נישט געפערלעך פאַר דער מאַכט — דאָס אַליין גענוגט דאָך שוין מבטל צו מאַכן דידאָזיקע אידעע כּפּרה דאַרעא. אמת, וואָס ס׳איז שייך מיר, פלעגט חיימאָוויטש יאָ אַמאָל האַלטן פאַר זיין פליכט אויפצווייזן מיר מיין טעות. ווען איך פלעג אָנהויבן רעדן וועגן די אינערלעכע ריסן און וועגן די פאַרבאָרגענע ווידערשפּרוכן, וואָס זענען פאַראַן אינעם לעבן פון דער יידישער

נאַציע און פונם יידישן יחיד, – פלעגט ער מיך באַלד איבער-
האַקן מיט די ווערטער:

– געוווּג, פייערמאַן, צו האַקן אומזיסטע פראַזן. מיר זענען
דאָך נישט קיין דיכטער. לאָמיר רעדן רעאַל. וואָס? אַ גרופּע
מענטשן, וועלכע רופט זיך „יידן", אַן אָרימע, פאַרשטויסענע,
דערשלאָגענע גרופּע, — ווער לייקנט עס אָפּ? ס'איז גענוג נאָר
אַ בליק צו טאָן אויף דער סטאַטיסטיק, „וואָס אין „אמת", כּדי
צו זען ווי סגעהער צו זיין די לאַגע פון דעם יידישן פּראָ-
לעטאַריאַט. אָבער – דער ציוניזם!. איך רעד שוין נישט וועגן
זיין אוטאָפּישקייט, וואָרום אינדערעמתן איז עס דאָך אַ פּול-
שטענדיקע אוטאָפּיע און די לאַגע פון דער פּאָליטיק פון איי-
ראָפּע און פון אזיע. איך מיין, פון די פאַרבינדעטע מלוכות
און פונעם טערק... יאָ, אויך אחוצדעם, וואָס דיין ציוניזם איז
רעאַקציע, אַבסאָלוטע רעאַקציע, ממש רעגרעס, און בכלל —
אַ געלעכטער... איז ווער זענען דען די ציוניסטן? אַ קליינע
צאָל יונגעלייט און בעלי-בתּים... כ'וועל קלאָר מאַכן אין גע-
דאַנק... כ'מיין דערמיט צו זאָגן: נו, לאָמיר אפילו אָננעמען,
ווי דו זאָגסט, אַז דער ציוניזם פאַרלאַנגט פון אונז נישט צו
גיין יעדן טאָג אין שול אַריין, צו פאַלן אויף די פיס פאַר
די רבנים און פאַר די „גדולים" און צו אַנטלויפן קיין אזיע,
לאָמיר אָננעמען, אַז דער ציוניזם שטערט נישט צו טאָן אַנ-
דערע וויכטיקע אַרבעטן, און וואָס ס'איז שייך זיין פאַרוויק-
לעכונג — לאָמיר אָננעמען, אַז ס'וועט געשען אַ נס, אַז די
ווירקלעכקייט וועט זיך ענדערן, – פרעג איך דיך: מיט וואָס
וועט דידאָזיקע בורזשואַזע אידעע פאַרבעסערן דעם מצב פון
אונזער פּראָלעטאַריאַט? איך דאַרף דיר דען נאָך אויפווייזן,
אַז דער מצב פון די יידן איז אָפּהענגיק נאָר פונעם עקאָנאָמישן
מצב פון אַלע פעלקער? דו אַליין האָסט מיר פאַרציילט וועגן
דעם מצב פון די קאָלאָניסטן אינעם „הייליקן לאַנד", אונטערן
שוץ פון ראָטשילדן, און דו ווייסט נאָך אויף „אונזערע יונגע
כּוחות" און פאַרנעמסט זיך מיט ענגלעכע עלעגיעס. לעכערלעך!
וועגן דעם, ווי עס זאָרגן דיינע בעל-הבתּים, די זאַטע ציו-

ניסטן, פאר זייער ליב פאָלק — איז דאָך נישטאָ וואס צו רעדן. און די „יונגע כּוחות״ — ארבעטן זיי דען נישט אין פאָלק אויפצוקלערן עס און געבן אים צו פארשטיין זיין זעלבסט־ווירדע און זיין לאַגע אין דער געזעלשאפט? אַ וודאי, דער ציוניזם האט קיינמאָל נישט אויפגעזאַמלט און וועט קיינמאָל נישט אויפזאמלען אונטער זיין פאָן יונגע מענטשן, איבערגע־געבענע צו אידעאַלן! אַז אָך און וויי, מיר פאראטן אונזער פאָלק, ווייל מיר פארשפרייטן נישט די לידלעך פון די שאָ־וויניסטן, ווייל מיר באַשליסן נישט, אז מיר זענען דאס אויסדערוויילטע פאָלק, אָדער ווייל מיר האלטן נישט פון דער „אלטער העברעאישער שפראך״ — דאָס לאָזן מיר איבער אונזער בורזשואַזיע, וועלכע זאָרגט פאר אונזער גייסט און נישט פאר אונזער מארגן. ניין, פייערמאן, ס׳איז שוין צייט, זאָלסט זיך באַפרייען פון דער השפעה פון דיינע „לשון־קודש״דיקע שריי־בער. „מיר פילן זיך ווי פרעמדע און ווי גרים״ — אַ געלעכטער און נישט מער. דער אמתער אינטעליגענט און דער פשוטער ארבעטער ווייסן דערפון גארנישט. מיר, למשל, איז פרעמד אפילו דער בלויזער געדאנק, אז אין אן אָרט, וואו איך בין געבוירן געווארן און זיך דערצויגן, וואו כ׳האב מיך אנט־וויקלט און געלעבט — זאל איך זיך פילן ווי אַ גר! אזוינס קען נאָר אויסטראכטן די ציוניסטישע בורזשואזיע און די אנ־הענגער פון אירע משוגהדיקע געדאנקלען. וואס נאך? די קנעכטשאפט... די אַסימילאציע... אָבער נאָכאמאָל, וואס דארפסטו די פראזן און דידאָזיקע קלאָגרייד? זאָג: אינדיפערענטיזם... בורסיף, למשל, זאגט, אז ער האט גארנישט צו טאן מיט דער יידישער געזעלשאפט... מילא ווי אים געפעלט! דו זאָגסט. „רוסלאנד״... איך בין גרייט אויך דאָ דיר קלאָר צו מאַכן מיין געדאנק. ביי מיר איז קלאר און זיכער...

ביי חיימאוויטשן איז אלץ קלאָר און זיכער. די צוויי ווערטער „בורזשואזיע״ און „פראלעטאַריאט״ פארשלינגען אים אינגאַנצן. אלע לעבנספראגן פאלן ביי אים ארונטער אונטער דער פראגע פון ארבעט און קאפיטאל, אדער, ריכטיקער, פאר

אים עקזיסטירט נישט קיין אַנדער לעבנספראגע. אלץ גייט ביי אים אריין אין דערדאָזיקער פראגע, וועלכע האט פארשלונגען זיין גאנץ לעבן. איך, ווי צו מיר, קען מיר נישט אלץ אזוי קלאָר מאכן. אמת, אויך אין מיין לעבן זענען געווען צייטן, ווען איך בין אינגאַנצן געווען פארזונקען אין דערדאָזיקער אייביקער פראַגע און איך בין בנוגע איר מיטגעשלעפט געוואָרן מיט די חיימאָוויטשעס, און דאן האָב איך געזען אין איר און אין איר לעזונג אַלץ: דעם קאמף פון יושר און גערעכטיקייט, די אידעאַלע שטארקייט, די וועלט-פארבעסערונג, דעם פראָטעסט פונם מענטש און די פארקערפערונג פון זיין גייסט. אָבער צוזאמען מיט דעם נתפעל-ווערנדיקן אין מיר פלעגן אויך אויפקומען דער קריטיקער און דער אַנאליזאטאָר און זיי פלעגן מיך אָנפילן מיט ספק און אפיקורסות, און זיי פלעגן מיר באווייזן אסך דאָן-קישאָטיזם, באגריפן-צעמישונג, וואול גאריטעט, מיאוסקייט און לעכערלעכקייט, אויבנאויפיקייט, נאַרישקייט, פאַרבאָרגענעם אומגלויבן, נישט-אויפריכטיקע באַציאונג, אַ מאָדנע און משונהדיקע אונטערטעניקייט לגבי די נישט-יידן, אַ נישט-גוטע באַציאונג צו יעדערן, וואס געהערט צו אן אנדער געזעלשאפט, דעמאַגאָגיע, אויפגעצוואונגענקייט און די אנדערע זאכן, וועלכע זענען אייגנטימלעך פארן קאמף פון אַ באשטימטער פארטיי. און ס'האט נישט לאנג געדויערט, און אסך פון מיינע „אלטע ווערטן" האבן זיך גענומען נאכמער וואקלען, און באזונדער דער ווערט פון דער „געזעלשאפטלעכער ארבעט", פון אירע העלדן און אירע רעזולטאטן. דאן האט זיך ביי מיר דערוועקט דער שווארצער יאוש אין באַצוג צום לעבן, אין וועלכן איך בין געווען אריינגעטאן, און דאן האב איך דערזען, אז אויך דערדאָזיקער ענין איז נישט מער ווי די פארקערפערונג פון אט דעם לעבן גופא.